



## Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Erdem Güney\* - Serdar Öksüz\* - Cemal Bilkay\*

### Öz

Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasının öğretmen, veli ve öğrenci görüşleri bağlamında değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırma, nicel ve nitel araştırma tekniklerine uygun olarak tasarlanmış tarama modeli niteliğinde bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, 78 öğretmen, 132 öğrenci ve 22 veli oluşturmaktadır. Öğretmen ve öğrenci çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi, velilerin seçiminde ise olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada görüşme yapılacak 8 öğretmenin, 4 velinin ve 20 öğrencinin belirlenmesinde ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için gerekli olan nicel veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Görüşler" başlıklı anketle toplanmıştır. Konuya ilişkin detaylı bilgi almak amacıyla öğretmen, veli ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada nicel verilerin analizinde frekans (f) ve yüzdelerden (%) yararlanılmış; nitel verilerin çözümlemesinde ise betimsel analiz yaklaşımı tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğunu, yardımcı kaynakların öğrenciler tarafından daha çok sevildiğini, yardımcı kaynakların daha ilgi çekici olduğunu, yardımcı kaynaklarda konuların daha yalın ve öz olarak ele alındığını, bu kaynakların daha fazla etkinlik yapma olanağı sağladığını ve bu kaynaklarda daha fazla soru bulunduğunu, yardımcı kaynakların ders kitaplarının sıkıcılığını giderdiğini, yardımcı kaynakların daha kaliteli ve kullanışlı olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** Yardımcı kaynak, Ders kitabı, Öğretmen, Veli, Öğrenci

## A Multidimensional Evaluation of the Use of Assistive Resources in Lessons

### Abstract

This research, which aims to evaluate the use of supplementary sources according to the opinions of teachers, parents and students, is a survey model designed in accordance with quantitative and qualitative research techniques. The study group consist of 78 teachers, 132 students and 22 parents. In the determination of the teacher and student study group, criterion sampling method was used for purposive sampling methods, and random sampling method was used in the selection of parents. In order to determine the 8 teachers, 4 parents and 20 students, snowball sampling method was used. The quantitative data required for the research were collected by a questionnaire titled "Opinions Regarding Use of Supplementary Sources in the Courses" developed by the researchers. Semi-structured interviews were conducted with teachers, parents and students to obtain detailed information. Frequency (f) and percentages (%) were used in the analysis of quantitative data; In the analysis of qualitative data, descriptive analysis approach was preferred. As a result of the research, it was found that the participants' resources were necessary for the central examinations, the supplementary sources were liked more by the students, the supplementary sources were more interesting, the supplementary sources were considered as more simple and more specific, the

\* Müdür Yardımcısı, Ayşe Şahin Çok Programlı Anadolu Lisesi, virtue\_south@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6104-2082, Türkiye

\* Müdür Yardımcısı, Perşembe Atatürk İlkokulu, serdar52-1978@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6851-8058, Türkiye

\* Müdür Yardımcısı, Perşembe Halk Eğitim Merkezi, cemalbilkay52@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1155-7467, Türkiye

supplementary sources were more efficient and more effective in these sources questions are found, the supplementary sources to eliminate the boredom of the textbooks, supplementary sources are identified as better quality and useful.

**Keywords:** Supplementary source, Textbook, Teacher, Parent, Student

<b>Türü:</b> Araştırma makalesi	<b>Gönderim Tarihi:</b> 20.01.2023	<b>Kabul Tarihi:</b> 10.03.2023
---------------------------------	------------------------------------	---------------------------------

**Atf:** Güney, E., Öksüz, S. & Bilkay, C. (2023). Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin çok boyutlu bir değerlendirme. *Uluslararası Eğitime Özgün Bakış Dergisi*, 1(1), 141-155. doi:10.5281/zenodo.7653681

## Giriş

Öğrencilere öğretim programları kapsamında çeşitli bilgiler aktaran ve öğrencileri belirlenmiş amaçlar doğrultusunda davranış edinmeleri yönünde araştırma ve incelemelere yönlendiren ortamların ders kitapları olduğu söylenebilir (Mazlum, & Mazlum, 2016). Öğretme-öğrenme sürecindeki fonksiyonunu son yıllarda geliştirilen diğer farklı ortamlarla (bilgisayar/internet, mobil telefonlar, etkileşimli tahtalar vb.) paylaşmakla birlikte, ders kitapları öğretimde temel araç olma özelliğini korumaya devam etmektedir (Keser, 2004). Eğitimde nesiller boyu kullanılan kitabın yerini bir başka eğitim materyali tutamadığı gibi muhteva ve fonksiyon açısından da hiç bir materyalin ders kitabıyla aynı düzeyde kabul edilmesinin olanaklı olmadığı söylenebilir (Alkan, 1992).

Ders kitabı, belli düzeydeki öğrencilere belli dersin öğretimi için içeriği öğretim programlarına uygun hazırlanmış ve yetkili organlarca incelenmesi yapılmış temel kaynak olarak tanımlanabilir (Oğuzkan, 1994). Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan soyut hedeflerin somut yansıması, sınıf içi öğretimi büyük oranda etkileyen ve yönlendiren öğretim araçları olarak tanımlanabilir (Yılmaz, Seçken & Morgil, 1998). Öğretmen ve öğrenci arasında iletişim ve etkileşim olanağı sağlaması açısından önemli bir işleve sahip olan ders kitaplarının uygun nitelikte olmaları gerekmektedir (Katipoğlu ve Katipoğlu, 2016). Eğitimin farklı bileşenleri arasında yer alan ders kitabı, bazen öğretmenin görevini üstlenerek öğrenciye bilgi vermek ve çalışmalarını yönlendirmek gibi önemli bir rol üstlenmektedir (Altun, Arslan & Yazgan, 2004). Ders kitapları, bilgilerin bir araya getirildiği bir araç olmaktan çok, toplumsal değerleri, toplumsal bakış açıları, toplumsal değişme ve gelişmeleri yansıtan kültürel ürünler olarak nitelendirilebilir (Küçükahmet, 2016). Ders kitabı öğrenciye, öğretmenin aktardıklarını ya da aktaracaklarını yer ve zamana bağlı kalmaksızın ve istediği tempoda inceleyebilme olanağı verirken; eğitim-öğretim faaliyetlerini yönlendirecek ve çeşitlendirecek bir yapıda düzenlenişle, öğrenciyi çeşitliliği artırılmış ve detaylı yaşantılar için farklı kaynaklara yönlendirme işlevine de sahiptir (Alkan, 2011).

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının bir gereği olarak, yıllardan beri temel kaynak olarak tek başına kullanılan ders kitabının yanında öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının bir set hâlinde kullanılması uygulamasına geçilmiştir. Üçlü kitap seti, öğretmenlerin yapacakları çalışmalarda uygulamalarını çeşitlendirmesi, öğrencilere çok uyarınlı bir ortam sunarak süreci onlar için ilginç kılması bakımından önemlidir (Bircan & Gökbulut, 2014). Öğrenme-öğretme sürecindeki önemi ve etkisinden dolayı ders kitaplarının nitelikli hazırlanması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Çünkü ders kitapları, sınıf içi ve sınıf dışı eğitim-

*Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

öğretim faaliyetlerinde öğrencilere yüksek oranda katkı sağlamaktadır. Demirel ve Kıroğlu'na (2008) göre, gerek şekil ve gerek içerik açısından ders kitaplarının kalitesi eğitim sistemimizin en önemli sorunlarından birisidir. Ders kitabının resim, dil, söz dizimi, bilgi örüntüsü ve sayfa düzeni gibi açılardan nitelikli olarak hazırlanması, öğrencilerin okuma edininiminin ve kitapla olan etkileşiminin artmasını sağlayacaktır (Garofalo, 1988).

Etkili bir öğretim faaliyeti için birçok duyu organının işe koşulması gerekmektedir. Bunun için ise duyu organlarını aktif halde getirecek ve aktif halde tutacak öğretim materyallerine ve farklı öğretim kaynaklarına gereksinim bulunmaktadır. Daha etkili ve daha kaliteli bir eğitim için hem ders kitaplarının, hem öğrencilerin, hem de öğretmenlerin sıradanlıktan kurtulup çok yönlü bir işlev kazanmaları gerekir. Eğitim-öğretim sürecinde farklı araç-gereçlerin kullanılmasının ilgi çekme, motivasyon sağlama, anımsama, pekiştirme, katılımı sağlama gibi daha sonuç alıcı sonuçları bulunmaktadır (Güngör & Çavuş, 2015). Bundan dolayı eğitim materyallerinin eğitim-öğretim faaliyetlerinin her aşamasında yadsınamaz bir önemi olduğu söylenebilir (Erdoğan, 2004). Ders kitaplarının, çok yönlü anlatım özelliğine sahip olan yardımcı kaynaklarla desteklenmesinin, anlamayı daha etkili hale getirdiği söylenebilir (Güngör & Çavuş, 2015). Yardımcı kaynaklar, ders kitaplarında yer alan konuların tamamını ya da bir bölümünü daha detaylı olarak işleyen kaynaklardır (Binbaşıoğlu, 1974). İlkokul dönemindeki öğrencilerde soyut kavramlardan dolayı çok sık dikkat dağınıklığı ve derse yoğunlaşamama problemi yaşandığı bilinmektedir. Bu sorun öğrencilerin farklı duyu organlarını işe koşacak farklı kaynaklarla ve bu kaynaklarda bulunan somutlaştırılmış etkinliklerin/örneklerin kullanılması ile giderilebilir. Yardımcı kaynakların, taşıdıkları olumlu özellikleri nedeniyle derslerin daha iyi anlaşılmasında ve öğrenilenlerin kalıcılığının artırılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Öğretmenin öğretim etkinliklerini başarıyla gerçekleştirebilmesi için eğitim programında belirtilen içeriğe uygun olarak hazırlanmış öğretim araçlarına gereksinimi vardır. Öğretim araçları, öğrencilerin öngörülen gerekli davranışları kazanmasında en önemli işlevi yerine getirir. Öğretim araçları çok çeşitli olmakla beraber sınıf ortamında çoğunlukla basılı ders araçları kullanılmaktadır. Özellikle son yıllarda ülkemizde yarışmacı eğitim anlayışının giderek yoğunlaşması nedeniyle, özellikle ilköğretim ve ortaöğretim basamağında ders kitabına paralel yardımcı öğretim araçlarının kullanımı da hızla artmıştır. Yardımcı kaynaklar, görsel çekicilik taşımasının, güncel değişikliklere yer vermesinin, öğretmenlere çeşitli ders araç-gereçleri sunmasının, okullara çeşitli öğretim araçları sağlamanın, ek çalışma kitapları ve test ekleri vermesinin, hem öğrencilerin hem velilerin hem de öğretmenlerin yardımcı kaynak kullanımına sıcak bakmalarına neden olduğu söylenebilir. Taşdemir'e (1994) göre farklı araç-gereç kullanımı eğitim-öğretimde büyük önem taşıdığından okullarda yardımcı kaynak kullanılması zorunlu hale gelmiştir.

Yardımcı kaynaklar, ders kitaplarının yanında kullanılan, konuları daha detaylı işleyen, içerik olarak daha fazla örnek ve daha fazla soru bulunduran kaynaklar olarak tanımlanabilir. Öğretmenler tarafından, ders kitabının etkililiğini artırmak, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlamak amacıyla öğretim sürecinde ders kitaplarının yanında farklı materyaller de kullanılmaktadırlar (Güngör & Çavuş, 2015). Ülkemizde son yıllarda ders kitabının yanında farklı öğretim materyallerinin kullanım oranı giderek artmakta, ilkökul aşamasında ise sınıf öğretmenleri tarafından yardımcı kitapların kullanımı konusu

yaygınlaşmaktadır (Erdoğan, 2004). Yardımcı kitaplar, konuları yalın ve ilgi çekici hikâyemsi bir dille betimleyen ve açıklayan kitaplardır (Aytuna, 1963). Binbaşıoğlu'na (1995) göre, yardımcı kitap kullanılmasının esas amacı, farklı yazarların farklı görüş veya yaklaşımlarıyla bir tartışma ortamı oluşturmak ve öğrenciyi düşünme ya da daha doğru olanı bulma eylemine yöneltmektir. Yardımcı kitap uygulamasıyla öğretim daha eğlenceli bir hale gelir, öğrenci farklı görüş ve yaklaşımlara farklı tepkide bulunma becerisi edinir (Erdoğan, 2004).

Öğretmenlerin, eğitim-öğretim faaliyetlerinin belirlenen hedeflere ulaşmasında ve başarının yakalanmasında önemli işlevleri bulunmaktadır. Öğrenciyle iç içe olan ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin en önemli uygulayıcısı rolünü üstlenmiş olan öğretmenlerin; sınıfta kullandıkları kaynaklar konusundaki görüşlerini almanın, nitelikli ders kitaplarının ve yardımcı kaynakların hazırlanmasında yol gösterici olacağı düşüncesiyle bu çalışmada öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca, yardımcı kaynak alma konusunda etkili olmaları ve öğretmen tarafından eğitilen çocukların ebeveynleri olmaları bakımından çocuklarının eğitiminde söz sahibi olmaları gerektiği düşüncesiyle araştırmanın bir diğer katılımcı grubu velilerden oluşturulmuştur. Öğrenciler ise, okuldaki bütün eğitimsel çalışmaların odağında olan bireyler olmaları, haklarında verilen kararlardan ve kendilerine yönelik uygulamalardan haberi olmaları ve karar verme süreçlerine katılmalarının önemli olduğu anlayışından hareketle araştırmaya dâhil edilmişlerdir.

Derslerde yardımcı kaynak kullanılması sorunu toplumda iki şekilde tartışılmakta ve bu tartışılan görüşler farklı kesimler tarafından farklı şekillerde desteklenmektedir. Birinci görüş, eğitimde liberalleşmenin ve özgürleşmenin arttığı; yasadışı, baskıcı, katı ve ezberci eğitim anlayışından daha esnek ve daha demokratik bir eğitim anlayışına doğru gidildiği bir çağda, okullarda okutulacak ders kitaplarının merkezden ve tepeden belirlenmesinin demokratik olmadığı görüşüdür. Bu görüş, sınav odaklı, sınav puanına göre elemeli, çocukları yarıştıran bir eğitim sistemine sahip olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrencilere okutturulacak ders kitaplarının belirlenmesinde, konunun tarafları olan öğretmenlere, öğrencilere ve velilere kitaplarını özgürce seçme hakkı vermesi gerektiğini ifade eder. Bu görüşe göre MEB yardımcı kaynak kullanımı ile ilgili yasaklar değil, ilkeler belirlemelidir.

İkinci görüş ise, Milli Eğitim Bakanlığı'nın sınav merkezli ve yarışmacı bir eğitim anlayışı yerine, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini de ortaya çıkaran, bilimsel verileri esas alan, çağdaşları ile rekabet edebilecek becerilerle donanmış, sorun çözebilen, akılcı ve evrensel düşünebilen, üreten, milli ve manevi değerlerini benimseyen ve koruyan bireyler yetiştirme anlayışını benimsediğini vurgulayarak; eğitimin kalitesinin artırılması noktasında öncelikle öğretmen ve öğrenci motivasyonu, veli bilgilendirmesi, eğitim-öğretim ortam ve süreçlerinin iyileştirilmesi uygulamalarına ağırlık verilmesi gerektiğine işaret eden resmi görüştür (MEB, 2022). Bu görüş, öğretmen ve öğrencilere dağıtımı yapılan ders kitapları ve eğitim materyalleri dışında ve özellikle velilere maddi külfet getiren "yardımcı kaynak", "test kitabı", "tatil kitabı" gibi adlar altında diğer yayın ve materyallerin okullarda ve kurumlarda bulundurulmaması gerektiğini ifade eden görüştür.

Günümüzde en küçük yerleşim birimlerindeki ilkokullara kadar yayılmış ve onlarca çeşidi olan yardımcı kaynakların her sınıf düzeyinde ve her eğitim ortamında kullanılması konusunda eğitim uzmanları, öğretmenler ve veliler arasında yukarıda belirtilen farklı görüşler bulunmaktadır. Kimilerine göre yardımcı kaynakların kullanılması/kullanılması ticari

### *Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

amaçlara dayanmakta; kimilerine göre ise yardımcı kaynakların ders kitaplarına göre daha kapsamlı ve güncelleştirilmiş bilgi sunmaları kullanılma nedenleridir. Bu tartışmalar sürerken, Milli Eğitim Bakanlığı konuyla ilgili, Bakanlıkça öğretmen ve öğrencilere dağıtımı yapılan ders kitapları dışındaki diğer yardımcı materyallerin okullarda/kuramlarda tanıtımına izin verilmemesi, öğrencilere aldırılmaması, kullanımı konusunda zorlayıcı tutum içinde bulunulmaması ve velilere maddi külfet oluşturacak uygulamalardan kaçınılması, aksi uygulamalarda bulunanlar hakkında gerekli idari işlemlerin yapılması (MEB, 2022) içerikli yazılar yayımlamak suretiyle, okullarda yardımcı kaynak kullanılmasını yasaklamaya devam etmektedir. Bütün bu tartışmalar arasında, ders kitaplarının varlığına rağmen yardımcı kaynaklara neden gereksinim duyulduğuna ilişkin olarak öğretmen, veli ve özellikle öğrenci görüşlerini net bir şekilde ortaya koyan doyurucu araştırma sayısının azlığı dikkat çekicidir. Bu araştırma, bilimsel yansızlık ilkesi esas alınarak görüşlerine başvuru katılımcıların, hem devlet kitaplarının hem de yardımcı kaynakların kalitesine ve tercih edilme/edilmeme nedenlerine ilişkin görüşlerini net olarak ortaya koyma açısından önemlidir.

Bu araştırmanın amacı; derslerde yardımcı kaynak kullanılmasının öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin veli görüşleri nelerdir?
3. Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

### **Yöntem**

#### **Araştırma Modeli**

Nicel ve nitel araştırma tekniklerine uygun olarak tasarlanmış olan bu araştırma, tarama modeli niteliğindedir. Geçmişte veya halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan tarama modelinde, araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne, kendi şartları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanır (Karasar, 2022).

Bu araştırmada, istatistiksel verilere dayalı karşılaştırılmaların yapıldığı nicel araştırma tekniklerinin yanı sıra, katılımcılardan daha detaylı bilgiler almak, katılımcıların tecrübelerinden faydalanmak, duygu, düşünce ve fikirlerini anlayabilmek amacıyla nitel araştırma teknikleri de kullanılarak, veri kaynaklarında (öğretmen, veli ve öğrenci), veri toplama araçları ve yöntemlerinde (nitel, nicel; anket, görüşme formları) ve veri analizlerinde (Frekans, yüzde, betimsel analiz) çeşitlenmeye gidilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2021) göre çeşitlenme, değişik veri kaynakları, değişik veri toplama ve çözümleme yöntemleri kullanılarak, sonuçların inandırıcılığının artırılması çabasıdır.

#### **Çalışma Grubu**

Araştırmanın çalışma grubunu, resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve lise birinci sınıfta (9. Sınıf) derse giren 78 öğretmen, lise birinci sınıfta (9. sınıf) öğrenim gören 132 öğrenci ve bu öğrencilerin 22 velisi oluşturmaktadır. Öğretmen ve öğrenci çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması olarak tanımlanan ölçüt örnekleme yöntemi (Yıldırım & Şimşek, 2021); örneklemin, problemle ilgili özelliklere sahip bireyler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, Akgün, Karadeniz, Demirel & Çakmak, 2022). Lise 1’de (9. Sınıf) derse girmek öğretmen seçiminde, lise 1’de (9. Sınıf) okumak ise öğrenci seçiminde kullanılan ölçütlerdir. Velilerin seçiminde ise olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Seçkisiz örnekleme yöntemi, evreni temsil edebilme büyüklüğüne sahip ve tamamen rastgele bir örneklem seçme yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmada görüşme yapılacak öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin belirlenmesinde ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Patton’un (2014) “Bu konuda en çok kim bilgi sahibi olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kimle/kimlerle görüşmemi tavsiye edersiniz?” sorusundan hareketle katılımcıların araştırmacıları birbirlerine yönlendirmeleriyle, 8 öğretmen, 4 veli ve 20 öğrenciyle görüşme yapılmıştır.

### Veri Toplama Süreci

Araştırma için gerekli olan nicel veriler, Taş ve Minaz (2018) tarafından geliştirilen "Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Görüşler" başlıklı anketle toplanmıştır. Anket için gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın amacına ilişkin görüşleri belirlemeyi amaçlayan veri toplama aracı (anket), öğretmen, veli ve öğrencilerle yapılan yüz yüze görüşmelerle oluşturulmuştur. Bu amaçla, çalışma grubunda yer almayan ve benzer niteliklere sahip 21 öğretmen, 10 veli ve 48 öğrenciyle yüz yüze görüşmeler yapılmış, yapılan görüşmelerle 37 maddeden oluşturulan taslak anketle ilgili olarak, alan uzmanı 2 öğretim üyesinin, lise birinci sınıfta derse giren 3 öğretmenin ve 2 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenin görüşleri alınmıştır. Alan uzmanı iki öğretim üyesinin görüşleri, “uygun” ve “uygun değil” şeklinde iki seçeneğe bir yanıt formu kullanılarak alınmıştır. Uzmanların %100 anlaştıkları maddelerin geçerli olmasına karar verilmiş ve yapılan çalışma sonucunda bu oranın altında kalan 14 maddeler anketten çıkarılmıştır. Hazırlanan ifadelerin dil kurallarına ve hedef kitleye uygunluğunun sağlanması amacıyla iki Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeniyle yapılan görüşmeler sonucunda; anlaşılmayan, yanlış anlaşılabilir, amaca hizmet etmeyen ve kapsam dışı olan 10 madde daha anketten çıkarılmıştır. Taslak üzerinde yapılan çalışmadan sonra nihai anket 13 maddeden oluşturulmuştur.

Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla öğretmen, veli ve öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, nicel veri toplama aracı olan ankette yer alan maddeler yarı yapılandırılmış görüşme formuna dönüştürülerek katılımcılara sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formları belli sorulardan meydana gelmekte ve katılımcılar bu sorulara diledikleri tarzda yanıtlar vermekte ve kişisel düşüncelerini net olarak belirtmektedirler (Yıldırım & Şimşek, 2021). Görüşme öncesi katılımcılar araştırma hakkında detaylı olarak bilgilendirilmiş, görüşme yapılacak yer ve zaman katılımcılarla birlikte belirlenmiştir. Görüşmeler bire bir, yüz yüze gerçekleştirilmiştir. İzin almak suretiyle yapılan görüşmelerin ses kaydı yapılmış; ses kaydına izin vermeyen katılımcıların görüşleri araştırmacılar tarafından notlar tutulmak suretiyle kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Görüşmelere katılan katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış; öğretmen isimleri Ö1, Ö2, ...,Ö78, veli isimleri V1, V2, ...V22, öğrenci isimleri ise Ç1, Ç2, ...Ç132 şeklinde kodlanmıştır. Bu çalışmada bilimsel araştırma ve

*Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

yayın etiği ilkelerine titizlikle uyulmuş ve bu amaçla gerekli izinler alınmış, katılımcılara Gönüllü Onam Formu imzalatılmıştır.

## Verilerin Analizi

Öğretmenlerin veri toplama araçlarına (anket) verdikleri yanıtlardan oluşan nicel verilerin analizinde frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır. İstatistiki çözümlenmeler sonucunda, veri toplama araçlarındaki maddelere katılımcıların katılım oranları ve sayıları tespit edilmiştir. Verilen yanıtların yüzdelik oranlarının yorumlanması sonrasında, araştırmanın bulgularına esas olmak üzere, derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşleri ortaya konmuştur.

Araştırmada, görüşme yoluyla edinilen nitel verilerin çözümlemesinde betimsel analiz yaklaşımı tercih edilmiştir. Betimsel analiz yaklaşımında, veriler görüşme sorularına göre özetlenerek yorumlanır ve görüşme yapılan bireylerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmada edinilen verilerin güvenilirliği katılımcı teyidi ve eş uzman incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir (Boyatzis, 1998; Cresswell, 2013; Miles, Huberman & Saldana, 2014). Katılımcı görüşleri hem araştırmacılar hem de eş uzman tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve katılımcıların yanıtlarına ilişkin verimli tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Yazılı metne dönüştürülen sözel konuşmaların tekrar sahibine götürülüp üzerinde çalışılması, verilerin güvenilirliğini ve geçerliğini güçlendirdiğinden (Silverman, 2006), araştırmacılar tarafından yazılı metne dönüştürülmüş olan ses kayıtları ve görüşme sırasında tutulmuş olan notlar hem öğretmenlere, hem velilere, hem de öğrencilere kontrol ettirilerek teyit edilmiştir.

## Bulgular

### 1. Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin yardımcı ders kaynaklarına ilişkin görüşleri Tablo 1'de verilmiştir.

**Tablo 1.** Yardımcı Ders Kaynaklarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Yardımcı kaynakları veliler istemektedir.	73	93,59
Yardımcı kaynaklar, merkezi sınavlar için gereklidir.	69	88,46
Öğrenciler yardımcı kaynakları daha çok sevmektedir.	67	85,90
Yardımcı kaynaklar sınav sistemine göre hazırlanmıştır.	63	80,77
Yardımcı kaynaklar daha ilgi çekicidir.	61	78,21
Yardımcı kaynaklarda konular daha sade ve anlaşılır olarak ele alınmıştır.	60	76,92
Yardımcı kaynaklar daha zengin bir içeriğe sahiptir.	58	74,36
Yardımcı kaynaklarda daha fazla etkinlik bulunmaktadır.	57	73,08
Yardımcı kaynaklarda daha farklı ve daha fazla soru bulunmaktadır.	52	66,67
Ders kitapları sıkıcıdır.	50	64,10
Yardımcı kaynaklar daha kaliteli basılmıştır.	47	60,26
Yardımcı kaynaklar daha kullanışlıdır.	45	57,69
Yardımcı kaynakları öğretmenler istemektedir.	43	55,13

Tablo 1'de öğretmenlerin büyük çoğunluğunun yardımcı kaynak almayı velilerin istediğini belirttiği, bunu sırasıyla yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğu, öğrencilerin yardımcı kaynakları daha çok sevdikleri, yardımcı kaynakların sınav sistemine

göre hazırlandığı, yardımcı kaynakların daha ilgi çekici olduğu, yardımcı kaynaklarda konuların daha sade ve anlaşılır olarak ele alındığı, yardımcı kaynakların daha zengin bir içeriğe sahip olduğu, yardımcı kaynaklarda daha fazla etkinlik bulunduğu, yardımcı kaynaklarda daha farklı ve daha fazla soru bulunduğu, yardımcı kaynakların ders kitaplarının sıkıcılığını giderdiği, yardımcı kaynakların daha kaliteli basıldığı, yardımcı kaynakların daha kullanışlı olduğu ve yardımcı kaynakların öğretmenler tarafından istendiği görüşlerinin izlediği görülmektedir.

Bir öğretmen(Ö8), yardımcı kaynak almayı velilerin istemesini, “*Veliler yardımcı kaynak aldirmamız konusunda bizleri zorlamaktadırlar. Velilerin bu davranışta bulunmalarının nedeni sınavlar.*” sözleriyle ifade etmiştir. Yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğu bir öğretmen(Ö33) tarafından, “*Sınav merkezli bir eğitim sistemimiz var ve sınav yarışında başarılı olmak için birçok kaynaktan faydalanmak gerek. Doğrusu bu.*” sözleriyle ifade edilmiştir. Öğrencilerin yardımcı kaynakları daha çok sevdiklerini belirten bir öğretmen(Ö48) bu görüşünü, “*Devlet kitapları yalın, kuru ve sıkıcı bir anlatıma ve görselliğe sahip olduğundan çocuklar daha eğlenceli, daha renkli ve daha kaliteli hazırlanmış olan yardımcı kaynakları tercih etmektedirler.*” sözleriyle ifade etmiştir.

## 2. Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Veli Görüşleri

Velilerin yardımcı ders kaynaklarına ilişkin görüşleri Tablo 2'de verilmiştir.

**Tablo 2.** Yardımcı Ders Kaynaklarına İlişkin Veli Görüşleri

Görüşler	f	%
Yardımcı kaynakları öğretmenler istemektedir.	21	95,45
Yardımcı kaynaklar, merkezi sınavlar için gereklidir.	20	90,91
Yardımcı kaynaklar sınav sistemine göre hazırlanmıştır.	18	81,82
Öğrenciler yardımcı kaynakları daha çok sevmektedir.	17	77,27
Yardımcı kaynaklar daha ilgi çekicidir	15	68,18
Yardımcı kaynaklarda daha farklı ve daha fazla soru bulunmaktadır.	14	63,64
Yardımcı kaynaklarda konular daha sade ve anlaşılır olarak ele alınmıştır.	12	54,55
Yardımcı kaynaklarda daha fazla etkinlik bulunmaktadır.	11	50,00
Yardımcı kaynaklar daha zengin bir içeriğe sahiptir.	10	45,45
Ders kitapları sıkıcıdır.	9	40,91
Yardımcı kaynakları veliler istemektedir.	8	36,36
Yardımcı kaynaklar daha kullanışlıdır.	7	31,82
Yardımcı kaynaklar daha kaliteli basılmıştır.	6	27,27

Tablo 2'ye göre; velilerin büyük çoğunluğunun öğretmenlerin yardımcı kaynak alınmasını istediklerini belirttikleri, bunu sırasıyla yardımcı kaynakların sınavlar için gerekli olduğu, bu kaynakların sınav sistemine göre hazırlandıkları, öğrencilerin bu kaynakları daha çok sevdiğini, yardımcı kaynakların daha ilgi çekici olduğu, yardımcı kaynaklarda daha fazla soru bulunduğu, yardımcı kaynaklarda konuların daha kısa ve öz olarak anlatıldığı, yardımcı kaynaklarda daha fazla etkinlik bulunduğu, yardımcı kaynakların daha zengin bir içeriğe sahip oldukları, ders kitaplarının öğrenciler tarafından sıkıcı bulunduğu, yardımcı kaynakların veliler tarafından istendiği, yardımcı kaynakların daha kullanışlı olduğu ve yardımcı kaynakların daha kaliteli basıldığı görüşlerinin izlediği görülmektedir.

Bir veli(V3), yardımcı kaynak almayı öğretmenlerin istemesini, “*Öğretmenler bizi yardımcı kaynak almak zorunda bırakmaktadırlar.*” sözleriyle ifade etmiştir. Bir veli(V11)



*Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

yardımcı kaynakların sınavlar için gerekli olduğu görüşünü “Çocuklarımızın sınavlarda başarılı olmaları için başka çaremiz yok.” sözleriyle ifade etmiştir. Öğrencilerin yardımcı kaynakları daha çok sevdikleri bir veli(V21) tarafından “Yardımcı kaynaklar daha kaliteli olduğundan çocuklar onları daha çok sevmektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Yardımcı kaynaklarda daha fazla soru ve etkinlik bulunduğunu bir veli(V6) “Yardımcı kaynaklarda daha fazla ve daha farklı sorular ve etkinlikler var.” sözleriyle ifade etmiştir. Bir veli (V18) ders kitaplarının öğrenciler tarafından sıkıcı bulunduğunu, “Devletin kitapları çok kalitesiz ve çocuğumun dediğine göre çok sıkıcıymış. Çocuğum yardımcı kaynakların daha ilgi çekici ve kaliteli olduğunu söylüyor.” şeklinde ifade etmiştir.

### 3. Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin, yardımcı ders kaynaklarına ilişkin görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

**Tablo 3.** Yardımcı Ders Kaynaklarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Görüşler	f	%
Yardımcı kaynakları öğretmenler istemektedir.	126	95,45
Yardımcı kaynakları veliler istemektedir.	121	91,67
Yardımcı kaynaklar merkezi sınavlar için gereklidir.	118	89,39
Yardımcı kaynaklar sınav sistemine göre hazırlanmıştır.	115	87,12
Yardımcı kaynakları ders kitaplarından daha çok seviyorum.	114	86,36
Yardımcı kaynaklar daha ilgi çekicidir.	112	84,85
Yardımcı kaynaklarda konular daha sade ve anlaşılır olarak ele alınmıştır.	110	83,33
Yardımcı kaynaklarda daha farklı ve daha fazla soru bulunmaktadır.	107	81,06
Yardımcı kaynaklarda daha fazla etkinlik bulunmaktadır.	104	78,79
Ders kitaplarını sıkıcıdır.	100	75,76
Yardımcı kaynaklar daha zengin bir içeriğe sahiptir.	94	71,21
Yardımcı kaynaklar daha kaliteli basılmıştır.	90	68,18
Yardımcı kaynaklar daha kullanışlıdır.	84	63,64

Tablo 3'e göre; öğrencilerin büyük çoğunluğunun öğretmenlerin yardımcı kaynak alınmasını istediklerini belirttiği, bu görüşü sırasıyla ailelerinin yardımcı kaynak alınmasını istedikleri, yardımcı kaynakların sınavlar için gerekli olduğu, yardımcı kaynakların sınav sistemine göre hazırlandığı, yardımcı kaynakları ders kitaplarından daha çok sevdiği, yardımcı kaynakların daha ilgi çekici olduğu, yardımcı kaynaklarda konuların daha kısa ve anlaşılır olarak anlatıldığı, yardımcı kaynaklarda farklı ve daha fazla soru çeşitlerinin bulunduğu, yardımcı kaynaklarda daha fazla etkinlik bulunduğu, ders kitaplarını sıkıcı buldukları, yardımcı kaynakların daha zengin bir içeriğe sahip oldukları, yardımcı kaynakların daha kaliteli basıldığı ve yardımcı kaynakların daha kullanışlı olduğunu görüşlerinin izlendiği görülmektedir.

Bir öğrenci(Ç45), yardımcı kaynak almayı öğretmenlerin istediğini “Öğretmenler okullar başlarken alacağımız yardımcı kaynakları belirlerler. Daha sonra veli toplantısında ailelerimizle konuşup kitapları aldırırılar.” sözleriyle ifade etmiştir. Bir öğrenci(Ç21) tarafından yardımcı kaynakların velileri tarafından alınmasının istenmesi “Ailelerimiz öğretmenle konuşup hangi kaynakların alınacağına karar veriyorlar. Çünkü yardımcı kaynakları öğretmenler daha iyi biliyor.” şeklinde ifade edilmiştir. Bir öğrenci(Ç57) yardımcı kaynakların sınavlar için gerekli olduğu görüşünü “Sınavlarda başarılı olup ileride iyi okullar kazanmamız için yardımcı kaynaklar gerekli. Çünkü ileride üniversite sınavına gireceğiz.”

sözleriyle ifade etmiştir. Yardımcı kaynakları daha çok sevdikleri ve bu kaynakların daha ilgi çekici oldukları bir öğrenci(Ç74) tarafından “*Yardımcı kaynaklar daha kaliteli kâğıda basılmış. İçinde çok güzel sorular var.*” şeklinde ifade edilmiştir. Yardımcı kaynaklarda daha fazla soru ve etkinlik bulunduğunu bir öğrenci(Ç30) “*Yardımcı kaynaklarda daha fazla ve daha kaliteli sorular var. Bu kaynaklar sayesinde daha çok ve daha kaliteli sorular çözebiliyoruz.*” sözleriyle ifade etmiştir. Bir öğrenci(Ç102) yardımcı kaynakların daha kullanışlı olduğunu “*Yardımcı kaynaklar bölüm bölüm ve yaprak test olarak basıldığından kopararak okula götürüyoruz. Böylece ağır çantalar taşımamıza gerek kalmıyor.*” sözleriyle ifade etmiştir.

## Tartışma, Sonuç ve Öneriler

### Tartışma ve Sonuç

Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; gerek öğretmenlerin, gerek velilerin ve gerekse öğrencilerin benzer görüşler ileri sürdükleri görülmektedir. Katılımcıların tamamı yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğunu, yardımcı kaynakların öğrenciler tarafından daha çok sevildiğini, yardımcı kaynakların daha ilgi çekici olduğunu, yardımcı kaynaklarda konuların daha yalın ve öz olarak ele alındığını, bu kaynakların daha fazla etkinlik yapma olanağı sağladığını ve bu kaynaklarda daha fazla soru bulunduğunu, yardımcı kaynakların ders kitaplarının sıkıcılığını giderdiğini, yardımcı kaynakların daha kaliteli ve kullanışlı olduğunu belirtmektedirler.

Araştırmada ulaştığımız bulguları destekleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Gün'e (2009) göre ders kitapları taşımaları gereken nitelikleri tam olarak buldurmamakta; ders kitapları sayfa düzeni, görünüş, resim, grafikler ve baskı kalitesi yönünden öğrencilerin ilgisini yeterince çekmemektedir. Hâlbuki ders kitabını aktif bir şekilde kullanmak ve ders kitaplarından tam anlamıyla yararlanabilmek için, bu kitapların şekil ve muhteva açısından gerekli özellikleri taşıması gerekmektedir (Küçükahmet, 2016). Esirgemez (1995) yaptığı çalışmada, ilköğretim ders kitaplarının öğrenmeye yeterince katkı sağlayamadığını belirtirken; Dayak (1998) tarafından yapılan çalışmada, ders kitaplarının işlevselliğinin eksik kaldığı ifade edilmiştir. Işık (2003) yaptığı çalışmada, ilköğretim ders kitaplarının içeriğinin güncel olmadığını, problem oluşturmayı ve çözmeyi geliştirecek gerçek yaşam durumlarının yeterince yer almadığını, ilgi çekici etkinliklerin yeterince bulunmadığını, öğrencilerin derste zorlanmalarında ders kitaplarının etkisinin olduğunu tespit etmiştir.

Mazlum ve Mazlum (2016) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler ders kitabının yanında yardımcı kitaplar kullandıklarını, bunun nedeninin ise ders kitabında örneklerin az olması ve etkinliklerin yetersiz olması olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmenin, “*Yardımcı kaynaklar bol etkinlik, fazla ve çeşitli soru çözme olanağı sunmaktadır.*” sözleri yardımcı kaynaklara yönelme nedenlerini açıklamaktadır. Bir velinin, “*Öğretmenlerden öğrendiğimiz kadarıyla yardımcı kaynaklarda daha fazla ve daha farklı sorular varmış.*” sözleri anlamlıdır. Bir öğrencinin, “*Yardımcı kaynaklarda daha fazla soru ve etkinlikler var.*” cümlesi de bu durumu doğrulamaktadır. Altun, Arslan ve Yazgan (2004) yapmış oldukları çalışmada, ders kitaplarındaki örneklerin tekdüze olduğunu ifade etmişlerdir. Başer (2012) tarafından yapılan çalışmada, ders kitaplarının birçok bakımdan gelişmeye gereksinimleri olduğu, öğrencilerin ders kitaplarını etkili şekilde kullanamadıkları ve öğrencilerin ders kitabından çalışmayı tercih etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bircan ve Gökbulut (2014) tarafından yapılan çalışmada,

*Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki etkinliklerin çoğu zaman bir ya da iki ölçüte karşılık geldiği; Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki etkinliklerin yapılandırma öğrenci öğrenme ilkeleri bakımından yeterince güçlü olmadığı belirlenmiştir.

Alpan (2004) yaptığı araştırmada, ders kitaplarına sırf görsel öğeler koymak için görsellerin konduğunu ve bu görsellerin nitelik ve nicelik bakımından da yetersiz olduğunu belirtmiştir. Keser (2004) ilkököl 4. sınıf bilgisayar ders kitaplarının hiçbirinin görsel tasarım ilkelerini tümüyle karşılayamadığını belirtmiştir. Şahin (2012) yaptığı çalışmada, Sosyal Bilgiler kitaplarında metin örgütleyicilerin, metindeki üst düzey yapıların, metindeki soruların, görsel öğelerin ve sayfa düzeninin etkili kullanılmadığı sonucuna ulaşmıştır. İlkokullarda derslere karşı oluşacak ilginin ya da ilgisizliğin temellerinin oluşturulmasında ders kitaplarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Ders kitapları; öğrencilerin dimağlarını zenginleştirecek nitelikli görsel tasarımlar, simge ve sembollerle bilgi aktarmanın yanında sanatsal duyarlılık da kazandırmalıdır. Çünkü öğrenciye bir yandan bilgi aktarılırken diğer yandan da öğrencinin estetik yönden eğitilmesi gerektiği gözden kaçırılmamalıdır (Mazlum ve Mazlum, 2016). Öğrencilerin yardımcı kaynakları daha çok sevdiklerini belirten bir öğretmen bu görüşünü, *“Devlet kitapları yalın, kuru ve sıkıcı bir anlatıma ve görselliğe sahip olduğundan çocuklar daha eğlenceli ve daha kaliteli hazırlanmış olan yardımcı kaynakları sevmektedirler.”* sözleriyle ifade etmiştir. Bir veli aynı durumu, *“Yardımcı kaynaklar daha kaliteli olduğundan çocuklar onları daha çok sevmektedir.”* şeklinde ifade ederken; bir öğrenci bu konudaki görüşünü, *“Yardımcı kaynaklar daha renkli ve güzel kâğıda basılmış. İçinde çok güzel şeyler var. Bundan dolayı devletin verdiği kitaptan daha güzel.”* şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca yapılan çalışmalarda ders kitaplarının merkezi sınavlara hazırlık konusunda yetersiz olduğu, bu nedenle artık okullarda ders kitaplarının yerini test kitaplarının aldığı, ders kitaplarının öğrenciler tarafından zorunlu hallerde kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Arseven, 2003). Yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğunu belirten bir öğretmenin, *“Sınav merkezli bir eğitim sistemimiz var ve herkes de bunun farkında. Bu yarışta başarılı olmak için birçok kaynaktan faydalanmak gerek. Olaya duygusal bakmayı bırakıp gerçekçi olmak lazım.”* sözleri ilginçtir. Aynı görüşünü bir veli *“Çocuklarımızın sınavlarda başarılı olmaları için başka çaremiz yok.”* sözleriyle ifade etmiştir. Bir öğrencinin *“Bizim sınavlarda başarılı olup ileride iyi bir üniversite kazanmamız için bu kaynaklar gerekli.”* sözleri dikkat çekicidir. Güngör ve Çavuş (2015) tarafından yapılan çalışmada, derslerde yardımcı kaynak kullanılmasının ders başarısını arttırmanın yanı sıra kazanılan bilgilerin kalıcılığını da sağladığı; bunda da kullanılan yardımcı kaynakların etkinlik bakımından zengin olmalarının, görsel açıdan farklılıkları içerisinde barındırmalarının, konuları daha detaylı anlatmalarının, farklı soru tiplerine ulaşılabilir olmalarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Taşdemir (1994), yardımcı kitaplara başvurulmasının zorunlu olduğunu belirtirken; Turan (1994), yardımcı kitapların/dergilerin öğrencileri eğitim-öğretim faaliyetlerine daha fazla güdülediğini ve öğrenci başarısını da yükselttiğini belirtmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin büyük çoğunluğu velilerin yardımcı kaynak alınması konusunda kendilerini zorladıklarını belirtirken, katılımcı velilerin büyük bir çoğunluğu ise öğretmenlerin yardımcı kaynak alınmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Bir öğretmen bu durumu, *“Veliler bizi yardımcı kaynak almak konusunda zorlamaktadır. Çünkü herkes*

*sınavlardan dolayı çocuklarının iyi yetişmesini istemektedir.*” sözleriyle ifade ederken; bir veli de yardımcı kaynak almayı öğretmenlerin istemesini, *“Öğretmenler bizi yardımcı kaynak almak zorunda bırakmaktadırlar. Sınıfta birkaç öğrenci alınca çocuğunuzun üzülmemesi için siz de almak zorunda kalıyorsunuz.”* sözleriyle ifade etmektedir. Öğretmenlerin bu görüşlerinin altında, yardımcı kaynak aldırılmasının ve kullanılmasının yasaklanmış olması gerçeğinin yattığı söylenebilir. Yardımcı kaynağın öğretmenler tarafından aldırılmasının suç sayılması, öğretmenlerin bu kaynakların veliler tarafından alındığı/alınmak istendiği görüşünü ileri sürmelerine neden olmuş olabilir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ise yardımcı kaynak almayı öğretmenlerin ve velilerin istediğini belirtmek suretiyle kaynak kitap alınması konusunda kimlerin talepte bulunduğu sorununa açıklık getirmiş ve dolayısıyla hem öğretmenlerinin hem de velilerinin bu konuda masum olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Araştırma sonucunda ulaşılan dikkate değer bir bulgu da yardımcı kaynak alınması ve kullanılması konusunda öğrencilerin görüşlerinin alınmamış olması, bu kararın öğretmenler ve veliler tarafından verilmiş olmasıdır. Bu konuda bir öğrencinin *“Öğretmenler okulun başında bize alacağımız yardımcı kaynakları söylüyorlar. Daha sonra veli toplantısında ailelerimizle konuşup karar veriyorlar.”* sözleri anlamlıdır. Öğrencilerin okuldaki kararlara katılmaları demokratik okul ortamı ve demokratik sınıf yönetimi açısından yadsınamaz bir öneme sahiptir. Kaldı ki yardımcı kaynak alınıp alınmayacağı öğrencileri çok yakından ilgilendiren bir konudur. Bu konuda öğrencilerin devre dışı bırakılması önemli bir sorundur.

## Öneriler

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Öğrenciler arasında bireysel farklılıklar olduğu bilinmektedir. Her öğrencinin anlama şekli ve kapasitesi farklıdır. Bir öğrencinin sözel algılama düzeyi yüksekken bir başka öğrencinin sayısal, görsel veya uzamsal algılama düzeyi daha yüksek olabilmektedir. Bu farklılığa ve çeşitliliğe rağmen öğrencileri tek kaynağa zorlamak, öğrencilerde bulunan birçok yeteneğin körelmesine neden olabilir. Kaynakların çeşitlenmesi, öğrencilerin öğrenme yeteneklerine birçok açıdan yaklaşmayı sağlayacağı gibi bilgilere de kolayca ulaşma olanağı sunacaktır. Farklı kaynakların öğretim işine koşulmasıyla öğrencilerin daha hızlı ve kalıcı öğrenmeleri sağlanabilir.

2. Farklı kaynaklardan yararlanma adına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen Eğitim Bilişim Ağı, her öğrencide internet bağlantısı ve bilgisayar olmaması nedeniyle etkili olarak kullanılamamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yardımcı kaynak kullanılması konusunda esneklik sağlaması, farklı konu işlenişi ve soru çeşitliliği yönünden öğrencilerin akademik gelişimini olumlu yönde etkileyebilir.

3. Veliye maddi külfet oluşturmamak adına yardımcı kaynakların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanması uygun bir çözüm olabilir. Ayrıca, okullardaki fotokopi çekme olanakları (kâğıt, toner, personel vb.) artırılarak, öğretmenlere daha kolay soru ve konu özeti çoğaltma ve basma olanağı sunulabilir.

4. Öğretmenlerin derslerde farklı kaynaklardan yararlanabilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere maddi destek sağlanabilir.

*Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

5. Ders kitaplarında öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirici alıştırmalara, sorulara, etkinliklere ve öğrenme durumlarını ve düzeylerini belirlemeye dönük sına durumlarına daha fazla yer verilebilir.

6. Sınav merkezli eğitim anlayışı terk edilerek yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrenci merkezli, sorgulayıcı ve yorumlayıcı bir eğitim anlayışına geçilerek yardımcı kaynak alma/aldırma sorunu ortadan kaldırılabilir.

7. Ders kitaplarında konu ile ilgili özgün, öğrenci düzeyine uygun, eğlenceli ve ilgi çekici resimler ve fotoğrafların yanı sıra grafikler, şemalar, planlar, haritalar ve diğer görsel öğelerden faydalanılabilir; ders kitapları daha kaliteli kâğıtlara fasiküller halinde basılabilir.

8. Ders kitapları görsel tasarım açısından renkli, yalın ve anlaşılır sayfa düzeninde, özgün ve farklı bir ebatta, esprili ve eğlendirici olarak hazırlanmalı; kitapların çok kalın olmamasına özen gösterilmelidir.

9. Bu çalışma, lise birinci sınıflarda (9. sınıf) yardımcı kaynak kullanılması konusunda sınırlandırılmıştır. Diğer öğretim kademelerinde (Anaokulu, ilkokul, ortaokul) de yardımcı kaynak kullanılması konusunda derinlemesine araştırmalar yapılması alanyazına katkı sağlayabilir.

### **Kaynakça**

- Alkan, C. (1992). *Eğitim ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,
- Alkan, C. (2011). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alpan, G. B. (2004). *Ders kitaplarındaki grafik tasarımının öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Altun, M., Arslan, Ç. & Yazgan, Y. (2004). Lise matematik ders kitaplarının kullanım şekli ve sıklığı üzerine bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 131-147.
- Arseven, A. (2003). *İlköğretim 7. sınıf matematik ders kitaplarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve uzman görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aytuna, H. (1963). *Orta dereceli okullarda öğretmenlik ve problemleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Başer, N. (2012) *İlköğretim öğretmenlerinin matematik ders kitaplarını kullanma yolları ve onların öğrencilerin matematik ders kitaplarını kullanma yolları ve matematik ders kitabı hakkındaki görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Binbaşıoğlu, C. (1974). *Öğretim metodu ve uygulama*. Ankara: Kardeş Matbaası
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Okullarda öğretim sorunları*. Ankara: Eğitimciler Derneği Yayınları.

- Bircan, M. A. & Gökbulut, Y. (2014). İlkokul 1.sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nın yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluk düzeyi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3(4), 49 – 60.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Thematic analysis and code development: transforming qualitative information*. Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. & Çakmak, E. K. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cresswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Dayak, E. (1998). *İlköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının eğitim-öğretime uygunluğunun değerlendirilmesi*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Demirel, Ö. & Kıroğlu, K. (2008). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdoğan, Ü. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda yardımcı kaynak olarak kullanılan ünite dergilerinin eğitsel yönden öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Esirgemez, M. (1995). *İlkokul matematik ders kitaplarının öğrenmeyi sağlamadaki katkıları yönünden öğretmen görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Garofalo, K. M. (1988). Typographic cues as aid to learning from textbooks. *Visible Language*, 22(2), 273-297.
- Gün, C. K. (2009). *Ortaöğretim dokuzuncu sınıf matematik ders kitabına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
- Güngör, H. & Çavuş, H. (2015). İlkokul 4. sınıf matematik dersi “kesirler” konusunun öğretiminde öğretmenin yardımcı kitap kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 251-271
- Işık, C. (2008). İlköğretim ikinci kademesinde matematik öğretmenlerinin matematik ders kitabı kullanımını etkileyen etmenler ve beklentileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 163-176.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Katipoğlu M. & Katipoğlu, S. N. (2016). Matematik öğretmenlerinin öğrenci ders kitabı hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(3), 156-165

*Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasına İlişkin Bir Değerlendirme*

- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 261-280.
- Küçükahmet, L. (2016). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Mazlum, Ö. & Mazlum, S. F. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-18
- Miles, M. B., Huberman, A. M. & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: a methods sourcebook*. Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2022). Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 25.09.2022 tarih ve 17422997 sayılı yazısı
- Oğuzkan, A. F. (1994). *İlköğretim okullarında matematik öğretimi ve sorunları*. Ankara: TED Yayınları
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün & S.B. Demir (Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*. London: Sage Publications.
- Şahin, M. (2012), Ders kitaplarının mesaj tasarımı ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 129 -154.
- Taş, H. & Minaz, M. B. (2018). Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasının öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. T. Özseven & V. Karaca (Ed.). 2. *Uluslararası Bilimsel Çalışmalarda Yenilikçi Yaklaşımlar Sempozyumu (ISAS)* içinde (ss. 582-589), Samsun: SETSCI Yayınları
- Taşdemir, M. (1994). Okullarımızda kaynak, yardımcı kaynak (dergiler) problemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, (203), 24-25.
- Turan, A. C. (1994). Eğitim-öğretimde ünite dergilerinin yeri ve önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, (121), 24-25.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A., Seçken, N. & Morgil, İ. (1998). Lise 11.sınıf, kimya 3 ders kitaplarının kimya eğitimine uygunluklarının araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 73-83